

SEKL:in kommentit HE 128/2024 vp / Asiantuntijapyyntöön

Pirkko Sinkkonen, pj. & Johanna Parikka Altenstedt, juristi, 18 marraskuuta 2024

I. Analyysi siitä, miten lakimuutos vaikuttaa yksittäisten eläkeläisten elämään ja oikeuksiin, puuttuu

- Useita yhteydenottoja. Eräs eläkeläinen soitti liittoomme ja kertoi saaneensa Kelalta kirjeen jossa luki, että jos eläkkeen maksu lakkautetaan niin se on 1.1.25 lähtien EU:n sääntöjen mukaan. Ohjeena oli että pitää katsoa tietokoneelta asian kehittymistä, mutta kun ei ole tietokonetta eikä näkökään ole paras mahdollinen...

- Ikäsyrajintää sekä syrjintää asuinpaikan perusteella.

- Moni on jo huonokuntoinen eläkeläinen, moni on muistisairas.

Heidän pitää siis valvoa kun Kela yrittää sanoa irti vanhan eläkesopimuksen, jonka pohjana on ollut eläkeläisten oma työ ja tienestit.

Pitääkö 18 000 Ruotsissa asuvan eläkkeensaajan ottaa yhteyttä Eläkevirastoon Ruotsissa ja hakea korvaavaa toimeentuloa? Onko mitään takuita siitä, että sitä saadaan?

– Ei ole.

Ruotsin monikulttuurisessa kontekstissa voi nousta iso häly siitä, että Ruotsin valtio parsisi kasaan reikiä, joita Suomi aiheuttaa Ruotsissa asuville kansalaisilleen. Vaikka lupauksia tulisi Ruotsin hallitukselta, on epävarmaa, voidaanko ne toteuttaa poliittisesti, ja koko asiahan kuuluu Suomen päätäntävaltaan ja lailliselle vastuulle.

- Moni ei tule selviämään hengissä tästä pärssistä. Ei hyvää PR:ää hallitukselle, sanovat jäsenemme.

SEKL:in kommentit HE 128/2024 vp / Asiantuntijapyyntöön

II. EU-oikeudesta esitetyn tulkinnan oikeudellisuus ja se perusteltavuus

Valiokunnan lausunto PeVL 51/2024 vp [HE 128/2024 vp](#) (13/11 2024)

(13) Perustuslakivaliokunta kiinnittää sosiaali- ja terveystalioikunnan erityistä huomiota hallituksen esityksen sisältämän lakiehdotuksen perusteltavuuteen EU-oikeuden näkökulmasta. Sosiaali- ja terveystalioikunnan on syytä varmistua huolellisesti hallituksen esityksessä EU-oikeudesta esitetyn tulkinnan oikeellisuudesta.

1. EU-oikeudellinen analyysi vaikutuksista sisämarkkinoiden mekanismiin puuttuu (SEUT artiklat 7, 26, 45 ja 114 sekä asetus 883/2004)

- kansallisten sosiaaliturvajärjestelmien yhteensovittamista koskevat määräykset kuuluvat henkilöiden vapaan liikkuvuuden kehikseen
- EU:n asetukset on pantava täytäntöön jäsenmaissa sellaisenaan ilman kansallisia mukautuksia.
- Tahallisesti tai tahattomasti työvoiman liikkuvuutta haittaavat tai lukitsevat jäsenvaltioiden toimenpiteet on kielletty

Case law

C-520/04, Pirkko Marjatta Turpeinen EU-tuomioistuin totesi, että Suomen verotusjärjestelmä, joka asetti korkeammat verot toisessa jäsenvaltiossa asuville eläkeläisille, oli ristiriidassa EU-oikeuden kanssa. Tuomioistuin katsoi, että tällainen verotusjärjestelmä syrji eläkeläisiä heidän asuinpaikkansa perusteella ja rikkoi SEUT 45 artiklan mukaista työntekijöiden vapaata liikkuvuutta. Sama syrjintä tulee tapahtumaan nyt kansaneläemuutoksen pohjalta.

- Lukitsevia vaikutuksia esim. nyt Suomessa työskenteleville virolaisille
- Haittaa EU-kansalaisten liikkuvuutta Suomeen, mikäli tienattuja etuuksia ei voi saada mukaan takaisin kotimaahan (tästä useampia EU-tuomioita jo)
- rikkoo EU:n perussopimuksia ja niiden syrjintäkieltoja

C-283/21 , Deutsche Rentenversicherung Bund, Saksan ja Belgian välinen eläketapaus, koskee myös Suomessa nyt asuvia EU-kansalaisia, joiden oikeutta saada eläke mukaansa kotimaahan ei saa rajoittaa. Tuore tapaus, jolla on relevanssia nyt Suomessa asuviin ja työssäkäyviin EU:n kansalaisiin, jotka sittemmin suunnittelevat eläkeläisinä paluuta kotimaahan, esim. huomattava joukko virolaisia.

C-172/11, Georges Erny vastaan Daimler AG – Werk Wörth: työntekijöiden vapaan liikkuvuuden periaatetta ja syrjintäkiellon periaatetta. EU-tuomioistuin totesi, että SEUT 45 artikla ja asetuksen (ETY) N:o 1612/68 7 artiklan 4 kohta estävät jäsenvaltion lainsäädännön, joka syrjii rajatyöntekijöitä.

SEKL:in kommentit HE 128/2024 vp / Asiantuntijapyyntöön

2. Ruotsista haetut esimerkit eivät toimi tässä oikeuskysymyksessä EU-oikeudellisena mallina ja lähteenä

Tapaus C-189/16 Zaniewicz-Dybeck ei toimi tässä tapauksessa

Ei koske samaa lakiasiaa: Boguslaw Zaniwicz-Dybeck haki Ruotsin eläkejärjestelmän mukaista takuueläkettä. Kysymys oli siitä, miten hänen eläkkeensä pitäisi laskea ottaen huomioon hänen työskentelyjaksonsa eri EU-maissa. (Asetus 1408/71; 46 artiklan 2 kohta, 47 artiklan 1 kohta d alakohdan ja 50 artikla). Kansaneläkkeen luokittelu muuntaminen täysin toiseksi kategoriaksi budjettikäsittelyn yhteydessä ei ole ollenkaan sama asia, jota on käsitelty yllämainitussa tapauksessa, eikä Ruotsin ja Suomen takuueläkkeet ole samanlaisia nimestään huolimatta. Ruotsin takuueläke on kytketty yleisiin tuloeläkkeisiin, ja lasketaan työvuosien mukaan. Siihen ei vaikuta virkaeläkkeet, joten hyvin moni hyvätuloinenkin saa takuueläkettä. Suomessa takuueläkkeeseen kelpuutetaan, jos on asunut maassa vähintään kolme vuotta 16 ikävuoden jälkeen ja tienatut virkaeläkkeet vaikuttavat takuueläkkeiden suuruuteen.

Ruotsin Eläkeviraston viranomaispäätös Ruotsissa ei ole EU-oikeudellinen lähde

Ruotsin valtiopäivät päätti 22.6.2022, että oikeus saada takuueläke mukaan Ruotsista muuttaessa lakkasi lokakuusta 2022. Tämä ei kuitenkaan koske työeläkkeitä, maksueläkkeitä, lisäeläkkeitä ja tuloperusteisia perhe-eläkkeitä, joiden maksamista jatketaan asuinpaikasta riippumatta.

Koska Suomen ja Ruotsin takuueläkkeet eroavat toisistaan nimestä huolimatta, ei ole asiallista vedota toisen jäsenmaan tekemään kansalliseen viranomaispäätökseen osana Suomen kansallista lainmuutosprosessia. Se ei ole oikeudellinen lähde tässä suhteessa.

Ylipäättään ajatus siitä, että Suomen kansalaiset poistetaan eriarvoisesti kansallisesta eläkejärjestelmästä ja lakkautetaan eläkesopimukset retroaktiivisesti, ja oletetaan, että toinen jäsenmaa paikkaa tämän eriarvoisuuden, on häikäilemätöntä.

SEKL:in kommentit HE 128/2024 vp / Asiantuntijapyyntöön

3. Syrjäntäkielto, artikla 4 asetuksessa 883/2004.

EU-asetuksen mukaan jäsenvaltiot ilmoittavat Euroopan komissiolle, mitkä etuudet katsotaan vähimmäisetuudeksi, siis sosiaaliturvaksi. Sosiaaliturvan hoitaminen kansallisesti ei tarkoita sen lakkauttamista suurelta vastaanottajajoukolta, koska sosiaaliturvat ovat kuitenkin osa yhteismarkkinoiden mekanismeja ja osa EU-oikeutta siinä mielessä, että syrjintää ei saa tapahtua. Nykyisellään kansaneläkkeiden lakkauttaminen joiltakin ryhmiltä on syrjintää asuinpaikan perusteella.

Oikeudellisena pohjana Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 48 ja 352 artikla. EU:n perusoikeuskirjan artikkelit 15.2, 21.1, 25 ja 34 sekä EU-tuomioistuimen vahvistamat oikeudelliset perusperiaatteet, kuten EU-oikeuden etusija. Sosiaaliturvasta ja eläkkeistä määrää erityislainsäädäntö on yhteensovittamisasetus 883/2004, ETY,

Yhdenvertainen kohtelu (Liite X, 4 ja 5 artikla, 883/2004, ETY)

Muista jäsenvaltioista tulevilla työntekijöillä ja itsenäisillä ammatinharjoittajilla on samat oikeudet ja velvollisuudet kuin vastaanottavan jäsenvaltion omilla kansalaisilla. Oikeus yhdenvertaiseen kohteluun koskee ehdoitta kaikkia toisesta jäsenvaltiosta tulleita työntekijöitä tai itsenäisiä ammatinharjoittajia heidän asuttuaan vastaanottavassa jäsenvaltiossa tietyn ajan.

4. Sosiaaliturvaetuuksien maastavietävyys, artikla 7 asetuksessa 883/2004

Sosiaaliturvaetuuksien maastavietävyyden periaatteella tarkoitetaan, että sosiaaliturvaetuuksia voidaan maksaa kaikkialla unionissa. Periaate estää jäsenvaltioita pidättämästä itselleen oikeutta maksaa etuuksia vain niiden omalla alueella asuville henkilöille. Tämä ei kuitenkaan koske kaikkia sosiaaliturvaetuuksia, vaan esimerkiksi työttömyysetuuksiin sovelletaan erityisiä sääntöjä. Asetuksen 883/2004 3 artikla sisältää seuraavan luettelon asetuksen kattamista sosiaaliturvaetuuksista:

- 4. vanhuusetuudet ja
- 9. varhaiseläke-etuudet

5. Sopimusoikeudelliset seikat

Kansaneläke on tälle kohderyhmälle eläke, jonka se on tienannut työllään ja lunastanut maassaolollaan. Siitä on päätös KELA:sta. Sopimusoikeudellisesti on arveluttavaa lähteä muuttamaan yksipuolisesti heikomman osapuolen sopimuksia tavalla, jota nyt suunnitellaan. Ryhmän tulisi saada eläkkeensä ja mahdolliset muutokset pitäisi suunnata uusiin eläkkeensaajiin ja tuleviin eläkesopimuksiin. Tapa, jota tässä yritetään viedä läpi rikkoo luottamuksen eläkejärjestelmään, hyvinvointiyhteiskunnan periaatteisiin ja yksittäisten kansalais- ja ihmisoikeuksiin.

SEKL:in kommentit HE 128/2024 vp / Asiantuntijapyyntöön

III. SEKL aikoo käyttää oikeussuojaansa ja valittaa päätöksestä kansallisesti, sekä komissiolle, ja ilmoittaa parlamentille, sekä EU:n oikeusasiamiehelle, koska lakiehdotus uhkaa

- a) kymmenientuhansien heikoimpiin kuuluvien ihmisten toimeentuloa,
- b) huojuttaa EU:n vuosikymmenien aikana rakentamaa sosiaalietuuksien ja eläkkeiden harmonisointia jäsenmaissa luoden puitteet työvoiman liikkuvuudelle sisämarkkinoilla koko ihmisen elinkaaren ajan. Mikäli Suomi saa läpi tällaisen periaatteellisen muutoksen budjettikäsittelynä ottamatta huomioon EU:n peruskirjoja, se voi saada muita maita mukaan lyhytnäköisiin säästöihin, ja uhata myös sisämarkkinoiden perusmekanismeja, mitä esimerkiksi Venäjä varmasti pitäisi hyvänä ideana.

IV. SEKL ehdottaa että jos kansaneläkkeen luokittaminen muutetaan, se astuisi voimaan uusille eläkeläisille, eikä taannehtivasti, kuten on nyt ehdotettu; ja, että sen EU-oikeudellisuus on analysoitu ja perusteltu kunnolla. SEKL tulee pyytämään mahdollisessa valituksessaan kansalliseen oikeuteen EU:n tuomioistuimen ennakkopäätöstä lainmuutoksen oikeudellisuudesta. SEKL ymmärtää säästöjen tarpeen, mutta katsoo, että niitä ei voi tehdä heikoimpien kustannuksella.